ЎЗБЕКИСТОННИНГ ФРАНЦИЯ РЕСПУБЛИКАСИ БИЛАН ҲАМКОРЛИК АЛОҚАЛАРИ

С.А.Ҳошимов, И.Б.Абдуллаев

Мақолада Ўзбекистоннинг Франция Республикаси билан олиб борган иқтисодий, илмий, маданий соҳалардаги ўзаро ҳамкорлик алоқалари тарихи ёритилган.

Калит сўзлар: *Ўзбекистон Республикаси, Франция Республикаси, жаҳон ҳамжамияти, ҳамкорлик алоқалари, ижтимоий-иқтисодий муносабатлар.*

В статье освещается история взаимоотношений между Республикой Узбекистан и Французкой Республикой в сфере экономики, науки и культуры.

Ключевые слова: *Республика Узбекистан, Республика Франция, мировое сообщество, международные связи, социально-экономические отношения.*

The article describes the history of economic, cultural and scientific relationship between the Republic of Uzbekistan and the Republic of France.

Key words: *the Republic of Uzbekistan, the Republic of France, the world organization, the partnership between countries, social and economical relations.*

С.А.Ҳошимов *– АДУ Ўзбекистон тарихи кафедраси доценти, тарих фанлари номзоди;*
И.Б.Абдуллаев *– АДУ тарих мутахассислиги магистранти.*

Ўзбекистон Республикасининг мамлакатда демократик жамият асосларини мустаҳкамлаш ва халқаро майдондаги мавқеини янада кучайтириш борасида амалга ошираётган ички ва ташқи сиёсати доирасида хорижий давлатлар, минтақавий ва халқаро ташкилотлар билан ўзаро манфаатли икки томонлама алоқалар катта ўрин тутади.

Мустақилликка эришганимиздан сўнг Ўзбекистон ҳукумати ўз миллий манфаатларига мос ташқи сиёсат йўлини белгилаш, жаҳон ҳамжамиятига қўшилиш ва хорижий мамлакатлар билан сиёсий, иқтисодий, техникавий, маданий алоқалар ўрнатишни энг долзарб вазифалардан бири деб қараб келмоқда. Ўзбекистон тарихида биринчи марта ташқи сиёсат асослари ва унинг бош йўналишлари қонун йўли билан мустаҳкамланди. Ўзбекистоннинг Олий Кенгаши Баёнотида "Халқаро ҳамкорликнинг тўла ҳуқуқли аъзоси бўлган Ўзбекистон Республикаси халқаро муносабатларда мустақил давлат, халқаро ҳуқуқ субъекти сифатида қатнашади. Унинг асосий мақсадлари мустаҳкам тинчлик, қуролсизланиш, ўз ҳудудини қурол-яроғлардан ҳоли қилиш, ядровий қуролни ва бошқа оммавий қирғин қуролларини йўқотиш, суверен давлатлар ўртасидаги низо ва зиддиятларни ҳал этишда куч ишлатиш ва тазйиқ ўтказишга, энг аввало ҳарбий куч қўллашга йўл қўймаслик, инсониятнинг жаҳоншумул муаммоларини ҳал этишда давлатлар ҳамкорлиги ва халқлар бирдамлигидан иборатдир... Ўзбекистон Республикаси олдиндан ҳеч қандай шарт қўймаган ҳолда барча шериклар билан бевосита тенг ҳуқуқли, ўзаро манфаатли битимлар ҳамда шартномалар тузиш учун ўзини очиқ деб эълон қилади" [1.67] дейилган.

Президентимиз Ўзбекистоннинг ташқи сиёсати истиқболини таърифлаб шундай дейдилар: "Ўзбекистон дунё учун очиқ, Биз ҳам дунёнинг Ўзбекистонга катта қизиқиш билан қараётганини ҳис этмоқдамиз" [2.67].

2012 йилнинг сентябрь ойида қабул қилинган "Ўзбекистон Республикасининг ташқи сиёсий фаолияти концепциясини тасдиқлаш тўғрисида"ги Қонун давлатимизнинг халқаро майдондаги асосий принциплари, стратегик устувор йўналишларини белгилаб берди ва Ўзбекистон томонидан мамлакатимиз мустақиллигининг биринчи йилларидан бошлаб амалга оширилаётган стратегиянинг мантиқий давоми бўлди.

Ўзбекистон Республикасининг Европада катта иқтисодий ва илмий-техникавий салоҳиятга эга бўлган Франция Республикаси билан ўзаро манфаатли алоқалари кенгайиб бормоқда. Хусусан, икки томонлама алоқалар ривожланишининг тамал тошлари ЎзРеспубликаси Президенти И.Каримовнинг 1993 йил 28 – 30 октябрь кунлари Францияга давлат ташрифи пайтида қўйилди.

Президент И.Каримов Франция Президенти Ф.Миттеран, Франциянинг бошқа раҳбарлари ҳамда жамоатчилик вакиллари билан дўстона суҳбат ва самарали музокаралар юритди. Ф.Миттеран қабул маросимида нутқ сўзлаб: "Ҳозирги сиёсий вазиятда Марказий Осиёда етакчи ўринни эгаллаб турган мустақил Ўзбекистон Шарқ билан Ғарб ўртасида ишончли кўприк бўлиши мумкин. Кўп асрлик тарих, теран анъаналарга эга бўлган, инсониятни фахрига айланган алломаларни етказиб берган Ўзбекистон доимо француларнинг диққатини тортиб келган. Бу ташрифдан кейин шуни ишонч билан айтиш мумкинки, мамлакатингиз биз учун янада яқин бўлиб қолди" [3], деб таъкидлади. Бу Ватанимиз тўғрисида, унинг шон-шуҳратини улуғловчи холисона, олийжаноблик билан берилган баҳодир. Сафар натижасида Парижда Ўзбекистон Республикаси ва Франция Республикаси ўртасида "Дўстлик ва ҳамкорлик тўғрисида" шартнома, маданият, илмий-техникавий ҳамда маориф соҳасида ҳамкорлик қилиш тўғрисида битим, сармояларни ўзаро рағбатлантириш ва ҳимоялаш тўғрисида битим имзолади.

Мамлакатимиз раҳбарининг Париж Хартиясини имзолаши Республикамизда демократиянинг янада ривожланиши, шунингдек, Ўзбекистоннинг Европанинг бошқа тараққий этган мамлакатлари билан янада яқинлашуви учун муҳим аҳамиятга эга бўлди.

Шундан сўнг 1994 йил апрелда Франциянинг собиқ президенти Ф.Миттеран энг ривожланган етти давлат раҳбарлари орасида биринчи бўлиб Ўзбекистон Республикасига давлат ташрифи билан келди. Президент И.Каримовнинг Францияга 1996 йил апрелдаги иккинчи ташрифи ва Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов ҳамда Франция президенти Жак Ширакнинг 1996 йил июнда Флоренцияда Европа Иттифоқи раҳбарларининг саммитидаги, 2002 йил давлат раҳбарларининг НАТОга аъзо давлатлар раҳбарларининг Прагадаги саммитида учрашувлари икки томонлама алоқаларни янги даражага кўтариш имкониятини берди. Ўзбекистон Республикаси Президенти И.Каримовнинг 1996 йил 21-24 апрелдаги иккинчи ташрифи икки томонлама муносабатларни янги поғонага кўтарди. И.Каримовнинг Франция Республикаси Президенти Ж.Ширак билан учрашуви чоғида икки мамлакат ўртасидаги иқтисодий, сиёсий

ва маданий алоқаларни янада ривожлантириш истиқболлари муҳокама этилди. Ушбу ташриф давомида Президентимиз ЮНЕСКО қароргоҳида ташкил қилинган «Темурийлар даврида фан, маданият ва таълимнинг ривожи» мавзусидаги кўргазмада иштирок этди [4.322]. Бу учрашувлар чоғида имзоланган турли шартнома ва конвенциялар ҳамда турли молиявий протоколлар икки давлат ўртасидаги иқтисодий, илмий, маданий алоқаларнинг кенгайиб боришига замин яратди.

Ўзбекистон ва Франция ўртасида ўзаро товар айланмаси 2003 йилда 72,3 млн. АҚШ доллари, шундан экспорт 24 млн., импорт 48,3 млн. долларни ташкил этди. Экспортда пахта толаси 74,4%, тўқимачилик маҳсулоти 13,4%, кимё маҳсулотлари 8,8%, агросаноат мажмуаси маҳсулотлари 2,9% ни, импортда эса электроника ва электр ускуналар 26,2%, кимё маҳсулотлари 23,3%, механика ускуналари 13,7%, фармацевтика ва парфюмерия маҳсулотлари 13,6%, маиший техника 7,9%, транспорт воситалари 5,5%, озиқ-овқат маҳсулотлари 3,6% ни ташкил этди [4.323].

2003 йилда Ўзбекистонда Франциянинг 14 компанияси (жумладан: “Элф-акитен” нефть-кимё концерни, “Технип” фирмаси ва бошқалар) ва икки банки (“Креди Коммерсиаль де Франс” ва “Сосиете Женераль”) ишлади. Бундан ташқари, Ўзбекистонда 15 қўшма корхона, 100% француз сармояси билан икки корхона фаолият олиб борди. 2004 йилнинг 14-16 январида Ўзбекистон ва Франция савдо-иқтисодий ҳамкорлик ҳукуматлараро комиссиясининг 2-мажлиси бўлиб ўтди. Икки давлат ҳамкорлиги режаларига мувофиқ, «Сосиете Женераль» банкининг кредити ҳисобига «Бухоро вилоятида сув таъминотини яхшилаш» дастури (8,1 млн. АҚШ доллари) амалга оширилади ва 2 та «Боинг 767-300 ЕК» самолёти (187,9 млн. АҚШ доллари) сотиб олинди [4.324].

Ўзбекистон Миллий банки билан Франциядаги йирик «Кредит Коммерсиан де Франц» банки ўртасида битим имзоланди, унда Бухорода нефтни қайта ишлаш заводи қуриш лойиҳасини пул билан таъминлаш кўзда тутилди. Таниқли «Элф-акитен» нефть-кимё концерни, «Технип» фирмаси ва бошқа компаниялар билан Бухорода нефтни қайта ишлаш заводи қурилишига келишилди. Натижада ушбу завод 1997 йил 22 августда ишга тушди. Бугунги кунда корхона бензин, керосин, суюлтирилган газ, дизель ёқилғиси каби маҳсулотлар ишлаб чиқара бошлади. Завод қурилиши жараёнида 262 млн. АҚШ доллари ўзлаштирилди [5.252].

Давлатлараро муносабатларни элчихоналар, ваколатхоналар, консулхоналар фаолиятисиз тасаввур қилиш мумкин эмас. Шу борада Ўзбекистон – Франция ўртасидаги ўзаро ҳамкорлик алоқаларининг бугунги ривожида икки давлатда фаолият кўрсатаётган элчихоналарнинг роли беқиёсдир. Парижда Ўзбекистоннинг Франциядаги элчихонаси 1994 йил очилган бўлиб, унда бугунни кунга қадар қуйидаги шахслар Ўзбекистоннинг Франциядаги элчиси сифатида фаолият кўрсатдилар: Акмал Саидов (1994-1996), Тоҳир Мамажонов (1997-2003), Ҳамидулла Қароматов (2003-2006), Равшан Алимов (2006-2009), Баҳромжон Аълоев (2009-2012), ҳозирда Равшан Усмонов фаолият олиб бормоқда.

Тошкент шаҳрида Франциянинг Ўзбекистондаги элчихонаси 1992 йилдан бери фаолият кўрсатиб келмоқда. Элчихонада Жан-Поль Везиан (1992-1995), Жан-Клод Ришар (1995-2000), Жак-Андрей Костий (2000-2004), Жан-Бернар Арт (2004-2007), Хюг Перне (2007-2010), Франсуа Готье (2010-2013), 2013 йилдан Жак-Анри Олс Франциянинг Ўзбекистондаги элчиси бўлиб фаолият юритдилар [6].

2008 йил июнда Ўзбекистон Омбудсмани ва Франция Ҳуқуқ Ҳимоячиси ўртасида ҳамкорлик битими имзоланди.

Франциянинг Ўзбекистондаги Фавқулодда ва мухтор элчиси Франсуа Готье 2010 йил 10 февраль куни Ташқи ишлар вазирлигида қабул қилинди. Учрашувда икки давлат алоқаларини янада ривожлантириш билан боғлиқ масалалар юзасидан фикр алмашилди. Статистик маълумотларга қараганда, 2011 йилда Ўзбекистон ва Франция ўртасида товар айирбошлаш ҳажми 354 млн. долларни ташкил қилган. Бу 2010 йилги кўрсаткичга нисбатан икки баробардан кўп.

Учрашувда Ўзбекистон ва Франция ўртасида дипломатик муносабатлар ўрнатилганлигининг 20 йиллиги муносабати билан режалаштирилган тадбирларга тайёргарлик билан боғлиқ масалалар ҳам муҳокама қилинди [7].

Бугунги кунда икки давлат ўртасидаги савдо-сотиқ алоқалари янада ривожланиб бормокда. Ўзбекистон Республикаси ташқи ишлар вазири А.Комиловнинг 2012 йил октябрида Парижга ва Франция ташқи ишлар вазири Л.Фабиуснинг 2013 йил мартда Ўзбекистонга ташрифлари икки томонлама ҳамкорликни янада ривожлантиришга хизмат қилди. Томонлар ўртасида сиёсий маслаҳатлашувларнинг 8 раунди ўтказилган. Охирги раунд 2013 йилнинг март ойида Тошкентда бўлиб ўтди.

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенатида 2008 йилдан, Қонунчилик палатасида эса

2010 йилдан бошлаб парламентлараро дўстлик гуруҳлари фаолият кўрсатмоқда.

Франция Сенатида «Ўзбекистон - Ўрта Осиё» дўстлик гуруҳи, Миллий ассамблеяда эса «Франция-Ўзбекистон» дўстлик гуруҳлари фаолият олиб бормоқда.

2012 йил якунларига кўра, ўзбек-француз товар айланмаси ҳажми 277,7 млн. АҚШ долларини ташкил этди. 2013 йилнинг 9 ойи давомида ушбу кўрсаткич 254,3 млн. долларга етди [8].

Францияда «Темурийлар даври санъати ва тарихини ўрганиш» ҳамда «Авиценна-Франция» ассоциациялари фаолият кўрсатмоқда. Шунингдек, Самарқанд ва Лион, Хива ва Версаль, Бухоро ва Руей-Малмезон шаҳарлари ўртасида биродарлик алоқалари ўрнатилди. Франция илмий тадқиқотлар маркази бир қатор соҳаларда, хусусан, чорвачилик, виночилик, нодир металлар, ўсимликлар асосидаги янги дори-дармонлар, нефть ва газ маҳсулотлари ва бошқа соҳаларда ҳамкорлик ўрнатиш имкониятларини ўрганмоқда. Тошкент техника университети билан Париж университети ўртасидаги ҳамкорлик ҳақидаги шартнома коинотдан олинадиган агросуратларни ўрганувчи ўзбек-француз илмий марказига асос бўлди.

Адабиётлар:

1. Каримов И.А. Ўзбекистоннинг сиёсий-ижтимоий ва иқтисодий истиқболининг асосий тамойиллари. – Т.: Ўзбекистон, 1995.
2. Каримов И.А. Ўзбекистоннинг ўз истиқлол ва тараққиёт йўли. – Т.: Ўзбекистон, 1992.
3. Халқ сўзи.- 1993.- 1 ноябрь
4. Ўзбекистон Миллий Энциклопедияси. Т.9. -Т.: ЎМЭ, 2005.
5. Ўзбекистоннинг янги тарихи. Учинчи китоб. Мустақил Ўзбекистон тарихи. - Т.: Шарқ, 2000.
6. http://www.ambafrance-uz.org//Fransiya va O’zbekiston o’rtasidagi munosabatlar tarixi
7. http://www.gazeta.uz/uz/2012/02/13/fransiya/
8. www.mfa.uz // Xalqaro hamkorlik // O’zbekiston va xorijiy mamlakatlar // O’zbekiston-Yevropa davlatlari

2015 йил 12 февралда қабул қилинган
(Тақризчи: доц. М.Абдуллаев)